

A CSODAVÁRÓK.

III.

1916—1917.

APÉTERFFY-penzió, a múzeum mögött, 1917-ben már tizennyolc szobát foglalt el az első emeleten. Ebből kettőt az év eleje óta Keresztess Andrásné, Grónay Ágnes bérelt ki magának és két kisebb gyermekének. Ágnes pesti dáma lett, ez a csoda is megváiósuit, de szörnyű árat kellett érte fizetnie az egész Keresztess-családnak. A nagyobbik fiú, a tizenkilenc éves István január végén bevonult kiképzésre s vele együtt öltötte fel a katonaruhát apja is, aki tartalékos hadbírószázadosi rangját újra visszakapta. András magas koránál és táblabírói állásánál fogva joggal tarthatott volna számot felmentésre, de kijelentette, hogy ezt a szégyent nem tudná túlélni. Ő gyűlöli a háborút, de az ellenség állandóan a magyar haza területét fenyegeti : most már csak arról van szó, hogy a Kárpátokból ki kell verni az oroszokat és Erdélyt biztosítani kell egy második román betörés ellen. És itt megszűnik minden okoskodás és . . . és ő nem merne tisztességes magyar ember szemébe nézni, ha nem teljesitené hazafias kötelességét.

Apa és fia egyszerre csaptak fel katonának és Ágnesnek ez ellen nem volt kifogása. Elkísérte őket Pestig, onnan felment Bécsbe és a főhercegasszony pártfogásával Istvánt az ulánusoknál helyezte el — mert a háború tanulságai szerint a lovasság volt aránylag legkevesebb életveszélyben — aztán a férje számára kijárta, hogy a megszállott Belgrád területére kinevezzék a hadbírószág alelnökévé. Ő maga pedig két kisebb gyermekével, az ikrekkel, Budapesten maradt.

A Péterffy-penzióban egyszerre megismerte az egész rokonságot. Most már majdnem mindenki ott volt, aki a Péterffyek közül kiöregedett a hadviselésből. Krisztina néni, özvegy Péterffy Lőrincné, Klementinek, a penzió tulajdonosának édesanyja, aki még híres szép asszony volt a koronázás idején, boldogan sütkérezett az öreg Péterffyek lovagias hódolatában. Udvartartásának legkimagaslóbb alakja volt Péterffy Gyula, nyugalmazott vármegyei archivarius. Valamikor a leggazdagabb, legdaliásabb és leggőgösebb valamennyi Péterffy között. Gyula apjának még ötezer holdja volt Baranyában, neki már csak háromezer jutott, aztán jött néhány rossz esztendő, néhány követválasztás, sok szerencsétlenül végződött kártyacsata, majd marhavész, szárazság, áradás, korai fagy, a bérlő megszökött, a kétezer hold leolvadt egyre, az ezerből lett ötszáz, az ötszázból egy kis park a kastély körül, végül szerény kis nyugdíj a vármegyétől . . . Ez volt Péterffy Gyula.

Ott lakott még Lajos, vagyonát veszített földbirtokos, Sándor főszolgabíró és Miklós, a család bárói ágának utolsó sarja, a dunántúli Péterffyek közül.

Péterffy Sándor és Péterffy Lajos élettörténete ?

Lajos birtoka Erdélyben, Kolozs vármegyében, Kolozsvártól egy jó futamodásra volt. Mindössze háromszáz hold, amely az apja nyolcszáz holdjából maradt. Igaz, az öregapjának még ezeröt száz volt, de jött néhány rossz esztendő, négy-öt követválasztás, az erdélyi Péterffyek mindig Kossuth pártján voltak, leégés, áradás, marhavész, korai fagy, filoxera, a bérlő megszökött . . . s Lajos most itt van a Péterffy-penzió egy udvari szobájában. De nem búsult a sorsán. Apró és zömök volt és díszmagyarban nagyon hasonlított régi rablólovag és török-német öldöklő őseihez és rekedt, hurutos hangján mindig úgy dörmögött, mint aki mindenkiben kémet, labancot, hazaárulót vagy bécsi lakájt sejdít.

Sándor, a főszolgabíró, szelid ember volt és Deák-párti, hatvanhetes, hűséges mameluk, most Tisza István rajongó híve. Neki is volt néhány holdacska, de jött egy rossz esztendő, szárazság, áradás, követválasztás és tisztújítás, némi uzsorakölcsön, egy-két kártyacsata . . . Péterffy volt ő is, aranyos, hűséges tisztaszívű bolond, pipás és boros, anekdótázó, lusta és csökönyös nagyúr, aki nem bocsájtotta meg a vármegyének — Szatmár vármegyének — a rokonainak, a magyaroknak s az Úristennek, aki a magyarok gondját viseli, hogy a legutóbbi tisztújításnál alispánnak nem őt, hanem egy Ujfalussyt választottak meg.

Egész más ember volt Miklós, a báró. Ez az apró természetével is délceg, csinos és emellett nőiesen finom és hódító férfiú, országosan híres lovas, nagyszerű táncos, vívó, mulató, kedves, ötletes és vidám s emellett fényesen kiművelt európai fantáziájú, elegáns ember . . . azaz, hogy negyvenhat éves aggastyán, szenvedések és kínosan kergetett élvezetek mártírja, most már egyebet sem tesz, csak estétől hajnalig játszik pikét, kaszinót, póktert, bakkot a budapesti elegáns kártya-klubokban.

És roppant szerencséivel játszik. És szórja a pénzt. Vadásza is úgy él, mint egy tékozló mánás. Neki vannak a legszebb trapperjei a monarchiában, az övé a legszebb automobil és háromszobás lakosztálya a Péterffy-penzióban valóságos múzeum. Pedig ő az egyetlen Péterffy, akinek már az öregapja koldusbotra jutott.

Miklós báró is bevonult a háborúba, mint autóstiszt, egy hadtestparancsnok személyes szolgálatában. Egy esztendeig birta, aztán megbetegedett. Mint rokkantat elbocsájtották s most a frontról haza-hazatérő fiatal és könnyelmű tiszteket fosztogatja az előkelő kaszinók kártyaszobáiban.

A férfiak mintha csak azért éltek volna a Péterffy-penzióban, hogy három asszonyt — nagyanyát, anyát és leányát, Krisztinát, Klemát és Máriát — régi lovagias magyar urak áhitatos hódolatával állandóan ünnepeljenek.

Igazabban szólva, tiszta hódolat csak a nagymamát illette. Klemától, özvegy Grónayné, Péterffy Klemától egy kissé félték is, mint egy erős és kérlelhetetlen amazonkirálynőtől, aki eszes és bátor, egyenes, őszinte és kegyetlen volt az aranyos, édes jó szívével. Neki sem hazudni, sem hízelegni, sem imponálni nem lehetett, mert olyan tökéletes volt. És emellett ő volt a jólét, a kényelem, az előkelő élet forrása, mindnyájuk hatalmas és gazdag kis mamája, a rend, az igazságosság és a tekintély maga.

A Péterffyek imádták őt, de nem merték becézni. Helyette, kárpoztulásul a maguk számára, leányát, Máriát árasztották el a dédelgetés aranyesőjével. Mária huszonhároméves volt, csecsebecse a Péterffyházban, akit az öregek még mindig kis tipegő babának néztek, ámbár két esztendeje már a felesége Péterffy Kálmán huszárfőhadnagynak. Gyerekszerelme volt, a háború kitört, Kálmán bevonult, a lövészárokból egyszer sebesülten jött haza szabadságra, akkor házasodott össze a két ijedt szerelmes, érzékeny gyerek. S azóta is alig látták egymást! Máriát senki sem tekintette asszonynak, az öreg urak cukrot hoztak neki, ha a városban jártak és a térdükre ültették, megráncigálták a haját s kedvéért a csillagos eget megostromolták volna, hogy boldoggá tegyék.

Ezek éltek a Péterffy-penzióban s még egynehány özvegy és aggszűz, féltucat fiatal Péterffy-ivadék, csupa gyermek és aggastyán, tavasz és tél, hajnal és est, csak a nappal, a férfi, az élet dereka hiányzott a Péterffyek megritkult erdejéből, amely valamikor elterbélyesedett egész Magyarországon.

Ebéd után volt. A hallban a család együtt feketézett. A félkör alakú ablakemelvényen — mint rendesen — tolókoksin üldögélt a nyolcvan esztendőes Krisztina s mellette jobbról Gyula, az archivarius, balról Sándor, a főszolgabíró udvarolt neki.

A háborúról beszélgettek.

Gyula pesszimista volt. Keserűen kifakadt a német admirális ellen, amiért a bűvárhajóharcral Amerikát is fegyverbe kényszerítette.

— De ezzel szemben — vitakozott Sándor — Oroszország már nem számít többé.

— Oroszország letette a fegyvert? — kérdezte élénken a nagymama és legyezőjével ráütött Sándor vállára.

— Azt még nem tette meg, de a cárt elkergette.

— Ne mondja! — ijedezett a matróna olyan édes kacérsággal, mint egykor az udvari bálon, ha egy fehér Waffenrockos gárdatiszt túlságosan erős bókot mondott neki.

— És békét akar kötni. A forradalmat a németek csinálták, hej, hiába, a németek már a diplomáciát is alaposan megtanulták.

— Ez is bizonyára a Hindenburg esze — suttogott a nagymama és valósággal szerelmesen ragyogott a szeme.

Gyula sötét arccal kavargatta likőrös feketekávéját.

— Mondjátok csak bátran, hogy én gyáva, öreg, fogatlan eb vagyok, aki harapni már nem, csak szükölni tudok. Nos, én kétségbe esem, hogy már besorozzák a csecsemőket és az aggastyánokat is. Pedig mindhiába! Tizenkét ország ellen nem lehet harcolni! És Amerika is! Kinától Montenegróig, Amerikától Indiáig, mindenki a mi ellenségünk... És mindenütt álló harc. Verdun-nel nem bírunk. Sok lúd disznót győz. Egyszerű kétszer-kettő az egész.

— De Londont bombázzuk és a Möwe egymás után süllyeszti el a hajókat.

— Ebbe pusztulunk bele.

— És Mackensen már Romániát marcangolja.

— De hát mi van az Isonzónál?

— Mi? Hát majd azt is kitisztogatjuk. Isonzó, Isonzó! Nem megy olyan könnyen, de a győzelem biztos. Velencét bombázzuk, az olasz hajóraj nap-nap után gyöngül, az angol flotta most moccan meg először és az eredmény? Alaposan kikapott Skagerrak körül... És Amerika? Mire Amerika hadsereget tud a tűzbe vetni, addig mi Párizsból diktáljuk a békét.

Klema végigment a szobán s az ajtóból hátraszólt:

— De egy pohár aludtejért harminc fillért vesz a központi tejcsarnok.

Sándor felpattant.

— És én mégis azt mondom, hogy jövő ilyenkor a Péterffy-penzió a Rivierán nyaral.

Ágnes szótlánul hallgatta az öregek fecsegését. Ő titokban nem bánta, akár meddig tart is a háború, csak az ő fiát ne vigyék a frontra. Istvánka most van kiképzés alatt. Még három hónap s akkor ulánuszászlós lesz. Ha még akkor is dörög az ágyú, akkor autót vesz neki s beosztatja valamelyik főherceg mellé. És ha az sem elég, ott van az aviatika. A repülőtiszt tanfolyam is legalább fél év... Hogy ezt valaki bujkálásnak tartja? Lehet. De neki joga van a gyávasághoz. Ő anya és a kölykét védi. És megvédi, inkább maga pusztul bele — mondta magában majdnem hangosan, remegve az izgalom és elszántság idegességétől.

Határtalanul bizott magában. Ő, aki ezelőtt két évvel még fogvacogva és félelemtől félájultan tartott felolvasást Abbáziában, amióta a fia sor alá került, szemérmes és lányos félnékségét egyszerre ledobta magáról, mint egy elnyűtt, megúnt, megútált ruhát. Akkor egyszerre kibuggyant a szívéből a vakmerő, lázongó, forró Grónay-vér és az agyát is elborította. Az urának felmondta az engedelmisséget. András passzív, pedáns, finnyás lelke a háború alatt megtelt melankóliával. Félszeg és gyámoltalan lett ez a művészkedélyű, kimért, hűvös ember, folytonosan tele keserűséggel és balsejtelemmel. A vadgesztenye-allées, schönbrunni sárgára meszelt rokokó-kastélyt, amióta az oroszok prédájára egyszer ott kellett hagynia, jóformán már nem is tekintette a

magáénak. Az orosz betörés óta állandóan önként akart jelentkezni katonának s ezt csak Ágnes makacs és erélyes tiltakozása hiúsította meg. De amikor behívták a fiát, ő is belevetette magát az örvénybe. S hogy Ágnes beleegyezett, annak titkos oka is volt a sok bevallott mellett. Az abbáziai felolvasás és a főhercegasszonnyal való megismerkedés nem maradt következmények nélkül. A Vöröskereszt máramarosi kórházához tavaly kijött a főhercegasszony és ott a barátságot felújították. A felolvasást ott is, később Pesten is megismételték. A főhercegnő akkor megígérte, hogy mindig számíthat rá. Nos, már tavaly ősszel levelet kapott Sebestiani úr özvegyétől, hogy Pesten a Vöröskereszt-kórház élelmezését vállalatba adják és ő reméli, hogy a főhercegnő protekciójával ezt könnyen megkaphatnák. Ágnes tanácsot kért az urától, de a bíró gögös uri lelke megborzadt ettől a közönséges, kufár, önző tervtől. Mi az, hát te hadseregszállító lennél, Keresztess Andrásné, Grónay Mária, királyi táblabíró neje? Mi? Élelmezési tisztek, hadbiztosok, hússzállítók, korcsmárosok, pékek cinkosa, markotányosnő, büffés, szakácsné, trafikos, aki aranyat mos ki szegény sebesült, nyomorult, vézna, vak invalidusok véréből . . . pfuj, szégyenlem magam, hogy ezt magyaráznom kell! — fakadt ki Keresztess és többé nem beszéltek róla.

De Ágnes nem felejtette el. Azóta nem mult el nap, hogy fantáziáját ne izgatta volna a meggazdagodás aranyos illúziója. Istenem neki három gyermeke van, ő maga is még fiatal és szép és tele van életörömök, fényűzés, szépség, hatalom, függetlenség reszkető vágyával s a megvalósulás, a csoda beteljesülése itt van, neki csak ki kell nyujtania érte a kezét, csak el kell fogadnia, amit a véletlen kínál . . . sokszor sírva fakadt, hogy neki olyan ura van, akinek a képzelőtehetsége nem tud felröppenni az idők magaslatára.

S amikor az ura bevonult és a fia telvette az uniformist, Ágnes a főhercegasszonytól azt is kikönyörögte, hogy a pesti Vöröskereszt-kórház élelmezését juttassa valahogy a szegény Sebastianiné asszony és társai kezére.

Februárban már az övé volt a nagy, zsiros vállalat egy része. Társa volt Klema is, aki a pénzt adta, aztán Rosenthal úr, máramarosi menekült, aki a dolgok szennyes részét intézte, egy pesti konzervgyáros, sőt még a szép kis Sebastianiné is kapott egy ötszázalékos részesedést, amiért a nevét odaadta.

Minderről András mit sem tudott. Ő éjjel-nappal dolgozott Belgrádban és sötét daccal várta, mikor hívják be valahova frontszolgálatra. Önként is elment volna, legszívesebben oda, ahova Istvánka, a fia. Ment volna, de nem mert megmoccani.

Istvánka arcképe mellett még három más arckép melegítette a szíve táját: Ágnes, Klári, Péter képe és ő úgy szerette őket és úgy szerette bennük az édes, piros, ragyogó életet. Az életet, amelyet eddig ő hordott nekik a tenyerén és amelyről nem is sejtette, hogy azt az

övéből már régen Grónay Ágnes apró, fehér, de erős kis kezébe tette át a sors.

Az élelmezési vállalkozás csak úgy ontotta a pénzt. A Péterffy-penzió úszott a jólétben. Klema sokszor valósággal küzdött a lelkiismeretével. A férfiaknak meg sem merte mondani, hogy miből veszi a fejedelmi fényűzés költségét. Ezek az öreg, naiv gyermekek azt hitték, hogy ennek így kell lenni. A Péterffyek elveszthetik a vagyonukat, megöregedhetnek és munka nélkül henyélhetik át az életet: de az Isten nem felejt el, hogy a Péterffyeknek ezüstvederben kell hűteni a bort, libériás inasnak kell őket kiszolgálni, a Péterffyek nem járhatnak villamoson és hogy estebédhez leülni csak szmokingban illik.

Klema visszajött a hallba s leült Ágnes mellé. A két asszony egymáshoz hajolt és halkán suttogott.

— Olvastad az ötödik hadikölcsön feltételeit?

— Hat százalékos kamat. Valóságos áldás. Egész öregségünk biztosítva van.

— És a gyerekek jövője. Mária részére háromszázezer koronát tettem félre. Ha hazajön az ura, villát vesznek a Gellérthegy déli oldalán. És még marad annyijuk, hogy gondtalanul élhetnek belőle. Te mennyit jegyeztél?

— Ötszázezeret.

— Szent Isten!

— No, a nagy része lombard. Százat kell fizetni.

— Ha még soká tart...

— Pszt...

— Egy évig még eltart...

— Jaj!

— Akkor már egy fillérrel sem tartozom a kötvényre. Félmillió.

— Borzasztó nagy pénz.

— Neked is lesz annyi... A kórházat folyton bővítik. Havonta százezer korona tiszta jövedelem.

— Akkor visszavásárolom a Grónay-birtokot.

— Mennyi volt?

— Ötszáz hold.

— Istenem!

A másik sarokban, fenn az emelvényen, a nagymama elaludt. Gyula és Sándor csendesen itták a feketét és összehajolva sugdostak egymással.

— Miklós százezeret nyert.

— Mikor?

— Tegnap. A kaszinóban. Készpénzt. Már egész vagyona van. Millió körül.

— Mondtam, hogy egyszer el kell jönni az időnek, amikor feláradnak a Péterffyek. Ezer holdak úsztak el a kártyán százötven év

alatt . . . jó Péterffy-földek ezernyi holdjai . . . kellett, hogy a szerencse egyszer megforduljon. Nézd Szemere Miklóst . . .

— Micu is azt mondja. És Micu jószívű fiú. Már félmillió értékű hadikölcsönt jegyzett. És visszavásárolja a mi kúriánkat is.

— Igazán?

— Ő mondja.

— Istenem!

A két asszony most a gyerekekről beszélt.

— Sajnálom szegény kis Máriát. Két éve asszony és az urát két év alatt csak két hétig látta.

— Örülök, hogy az én kislányom még csak tizenhét éves. Mire nagylány lesz, újra szép lesz az élet.

— Klárika már nagy lány.

— De csak külsőleg. Magas és erős. A lelke egy ártatlan gyermeké.

— Ez a szerencse. Borzasztó világ van. A mai lányok . . . jaj, ha rágondolok! . . .

— Csupa erköcstelenség, szabadosság, flirt, már a levegő is rothadt . . . Boldog vagyok, hogy Klárika még iskolásleány.

— De Péterke már belekóstolt az életbe.

— Kidobtam azt a kis bestiát . . . De mondd csak édes Klema, hol szedted fel azt az erköcstelen némbert?

— A Patronage bizta rám. Mikor az oláhok betörték Erdélybe, sok szegény székely család szóródott szanaszét a világ minden tája felé. Ezt a kislányt a forgósél felsodorta Pestre. Itt kószált az utcán egyedül, árván, rongyosan, éhesen. Vasúti bakter volt az apja, az ott maradt halva a gyergyószentmiklósi órház mellett, elgázolta egy menekülő mozdony.

— A mozdony, a mozdony! . . .

— A lány tizenhatéves volt. Felkapott a gyilkos mozdonyra és az Pestre hozta . . .

— A mozdony?

— Itt a rendőrség lefogta és én a Patronage révén magamhoz vettem konyhaszolgálónak. Ki hitte volna, hogy már meg volt mételeyezve?

— És ez a szerencsétlen kis féreg elcsábította az én tiszta, szép kis fiacskámat!

— Ez a háború.

— Az asszonyok háborúja, az anyáké és a tizenhatéves lányoké . . .

A két asszony fázósan összeborzongott. Klema Máriára gondolt, Ágnes Klárikára . . .

Klema szólalt meg először.

— A háborút a férfiak harcolják végig ott kinn a fronton, de itt benn mi viseljük, mi, szegény nyomorult asszonyok . . .

Ágnes felkapta a fejét.

— De az asszony legalább megkapta a függetlenségét, a maga fölött való rendelkezés jogát.

— És te ennek örülsz? — kérdezte szomorúan Klema.

— És te nem?

— Nem. Az asszony szabad lett és a háború egyszerre megajándékozta őt a szabad ember összes jogaival.

— Hát éljen vele és boldog lesz . . .

— . . . Ha tud . . . — egészítette ki a mondatot Klema. — De az asszony háborús szabadsága, amely ilyen nyersen és véresen a nyakába szakadt, nem áldás, hanem átok. Mert az asszony a koldusok, a földöntutók, a sehonnaiak, az utca söpredéke, a csöcselék szabadságát kapta és elvesztette a férfi segítő, biztató és vigasztaló támogatását. És ezzel elvesztette a lelke egyensúlyát . . .

Ágnes elpirult.

— Mire gondolsz, Klema?

— A háború asszonyára. Azokra, akikkel tele vannak a mulatóhelyek, akik a kórházakban a sebesültekkel flörtölnek, akik orosz foglyokkal élnek házasetet, akik remegve várják haza a megcsalt, meggyalázott férjet, akik elvesztették a maguk szép, magyar hitvesi méltóságát és a lelkük ronggyá szakadt a kényszerű elbukásokban vagy akik a szennyes alkalmak mártirjai lettek.

— Klema, te nagyon sötéten látsz . . . De . . .

— Nincs igazam, Ágnes?

— Nagyjában igen . . . de ez a kis sziget, ez a tiszta, üde, boldog kis oázis úgy úszik a piszkos hullámok felett, mint egy fehér kis Noébárcája . . . Isten kiválasztott cselédkéi, Péterffy- és Grónay-lányok, mi mindannyian hálát adhatunk neki, mert nekünk a háború adott vissza mindent, amit a férfiak évszázadokon át eltékoztak!

Ágnes az órájára nézett. Fél öt. Ijedten felpattant a székről.

— Megyek a szobámba, öltözködnöm kell.

— Hova még? — kérdezte Klema közönyösen.

Ágnes ismét elpirult és zavartan felelt:

— Sebastianinéval van találkozóm.

— A viszontlátásra . . .

Ágnes kifutott a hallból. Arca a szégyentől égött. Hazudott. Életében talán először hazudott hangosan, tudatosan, félrevezetés céljából, azelőtt csak a hallgatásával tagadta le az igazságot. Szíve hangosan dobogott és egész teste remegett az izgalomtól. A szobájában ledobott magáról minden ruhát; a fehérneműit is. Aztán rémülten nézett bele a nagy állótükörbe. Elszégyelte magát. Hirtelen öltözködni kezdett. Fekete selyembe burkolta gyönyörű, izmos, daliás, fiatalos testét, amely az utóbbi időben — szinte csak hónapok alatt — kivirult és ruganyossá, karcsúvá, majdnem lányossá finomult. Harminckilencéves volt, de tíz esztendő és három felnőtt gyermeket bizvást letagadhatott. Minduntalan elpirult öltözködés közben.

Egy pillanatra megállt. Karja erőtlenül hullott le és ujjait az ölnél fáradtan összekulcsolta. Istenem mi történt velem? — kérdezte magától és az ajka remegett. — Nem. Nem megyek. Hiszen lázam van. Beteg vagyok. Alig állok a lábamon.

És nekikezdett, hogy ledobja magáról a szűk, puha, vékony fekete selymeket, amelyek csak a bőrét tették láthatatlanná, de egész testét felfedték és közszemlére állították... az ő egész testét?... nem, az ő teste nem is az övé, hanem Keresztess Andrásé, a táblabíróé, aki most hadbíró-százados Belgrádban s aki az ő három gyermekének apja... igen, ez a gyönyörű és félig meztelen test nem a Grónay Ágnesé, hanem Keresztess István ulánusönkéntes, Keresztess Klárika és Keresztess Péter édesanyja teste... e fölött neki nincs már joga rendelkezni soha, soha, soha ebben az életben...

De a következő percben megrázta a fejét és dacosan mondta önmagának:

— Mi ez? Úgy érzem magamat, mint egy házasságtörésre készülő nyomorult, gyáva, esendő menyecske. Hát én vétkezni akarok? Nem. Csak bele akarok nézni az élet belsejébe, csak a fantáziámat akarom egy kissé megnyugtatni... nem, én nem akarok mást, mint amit minden asszony ezen a világon: csak bámultatni akarom magamat, csak a tömjén szagát akarom érezni, csak élvezni akarom, hogy még asszony, hogy még fiatal, hogy még szép vagyok... csak látni akarom a tengert, de van annyi józan eszem, hogy nem ugrom bele... látni pedig jogom van, mert én is ember vagyok és erős, egész ember... eh, elmegyek és beszélek vele...

Tovább öltözködött.

Az arcát bedörzsölte illatos kenőccsel s aztán egy csipetnyi puderral hintette be nyakát, vállát, karját. A kenőcs felszáradt, arcát is bedörzsölte a fehér, sikos, finom angol porral, amelyet nagy pénzért vásárolt egy belvárosi boltban. Halványnak találta az arcát. Kétoldalt egy kis szint rakott fel a puder fölé s az ajkán is végighúzta a rouget. Egyszerre kigyúlt és felragyogott ez a puha száj és valami buja, gonosz érzéki kifejezést kapott. Ágnes meghökkent, de maga is gyönyörűnek találta arcának új és frivol karakterét. A szeme is felcsillant s a szemöldöke össze-összerándult.

— Ez talán mégis sok — ijedt meg aztán önmagától és kissé halványabbra törölte az arcát. — Így tisztességesebb és szebb is, finomabb is... és jobban is illik egy öreg vidéki asszonysághoz — kacérokodott önmagával és kis selyemkalapot tett a fejébe, magára kapta nyestprémes bundáját és kiosont a házból...

Amikor kinn volt az utcán, maga is elcsodálkozott.

— Szent Isten, mit akarok én?

Eszébe jutott, hogy Klárika nincs otthon. Péterke is elment. Nem is tudja, hova. Nem együtt mentek el.

Megdobbant a szíve. Az utóbbi időben egészen elhanyagolja a

gyermeküket. Igaz, hogy mindaketten gimnazisták, Klárika az érettségire készül, egész nap tanul vagy az iskolában van... ő már teljesen önálló ember, komoly, szorgalmas, ambiciózus, igazi diákkisasszony, szigorú elvei előtt néha maga is elrestelkedik, de mégis... És Péter? Péterke gyenge jellem, kissé léha és felületes, mert betegeskedése miatt elkényeztették, Péterke nem szeret tanulni, inkább rajzol, muzsikál és verseket ír... vers!... jaj, ez is Grónay-vér... Barnabás... borzasztó előkép... valóságos katasztrófa volna, ha Péterkében megismétlődnék Barnabás kusza, boldogtalan sorsa...

Ágnes lázas agyában végigvillámlottak ezek a gondolatok... kifestett ajka majdnem hangosan mondta ezeket a szavakat... de csakhamar megvallotta magának, hogy egyszerre két irányban működik az agya s mialatt tudatosan a gyerekeivel foglalkozik, addig — e bevallott és önigazolás kedvéért végigvezetett gondolatsor alatt — vágyak, elképzelések, félelmek, tusák, vívódások szörnyű dilemmáiban egy másik gondolatláncolat kínozza az agyát. Valami más, amit nem mer bevallani a maga könyörtelen lelkiismeretének.

Ágnes egész teste lángolt; vacogott a foga; alig vonszolta magát. Fuldoklott a bunda alatt a hőségtől és az áprilisi hidegben — esett a hó és viharos szél nyargalt az utcán — ájuldozott a fáradtságtól, pedig még ötven lépést sem tett a körút felé.

Megállt. Megfordult. Néhány lépést próbált visszafelé. De nem tudott hazamenni. Érezte, hogy folytatnia kell a megkezdett utat. Hiába. Nem volt a maga ura többé. A lelke hazakíváncozott. Lázongott és felháborodva, alázattal és megvetéssel tiltakozott az ellen, amit tenni készült. De a teste nem engedelmeskedett. A lába vitte, vitte előre és ő nem tudott nem engedelmeskedni. Érezte, hogy a lelke gyenge és a teste erős. Legyőzi a lelkét.

Ágnes a főhercegasszony udvarmesterének lakása felé tartott, a Kigyó-térre, a királyi bérpalotába...

A Kossuth Lajos-utca sarkán nagy néptömeg sodrába került. Menetszázad ment a pályaudvar felé. Már nem volt virág, szivar, pántlika, trikolor, éljenzés, mámor, szomorúan nézték a fiatal fiúkat, akik szóltanul baktattak az úton. De a járókelők nem tudtak áttörni a vonuló csapaton, megtorlódtott a tömeg és Ágnest össze-vissza lökdöste a nép.

— No, ezek is a pokol fenekére mennek — dörmögte egy öreg munkáskülsőjű ember — verje meg az Isten, aki...

A többit elnyelte a zaj.

Ágnesnek zúgott a feje, alig hallott egy-két töredékes szót a tömeg morgásától.

— Hazajött az uram — mondta egy nyafogó hang és egy másik nagyot kacagott erre a panaszkodásra.

— Nem vett észre semmit?

— Nem. Idegsokkos lett a szegény ördög.

— Én orosz foglyokkal dolgozom...

Egy kövér úr élénken magyarázta a barátjának.

— Nevetséges ár. Az első évben megkeresem a tőkét. Holnap lesz az alakulógyűlés.

— Ahá! — ezek háborús vállalatot alapítottak — gondolta Ágnes és eszébe jutott, hogy az ő konzervgyáros társa holnap alapítókét emel s neki kétszáz részvény jut ingyen a kezébe.

Egy csoportból csak dühös kiabálást hallott.

— Akasztófára az árdrágítókkal!

— Azokért mennek ezek a szegény gyerekek a frontra.

Valaki csitította őket:

— Nem tart már sokáig. Verdun a mienk. Az orosz cárt fog-ságra vetették. Wilson békeajánlatot tett.

De senki sem hallgatott az optimistára. Mindenki dörmögött és morgott. A menetszárad felizgatta az utca lelkét és Ágnes megdermedve hallgatta ezt a földalatti morajt.

— Telitalálat.

— Fejlövés.

— Levágták a lábát.

— Tifusz.

— Mindakét szeme kifolyt...

El, el innen, erről a rettenetes helyről! Ágnes keresztülfúrta magát a tömegen, de nem jutott tovább az első utcakeresztezésnél. Ott elegáns katonák állták el az útját.

— Ejnye, de szép asszony — szólt egész hangosan az egyik.

Ágnes szemébe ötlöttek a plakátok, amelyek a sarokház falát egészen elborították. Központok. — Korpa, szén, kávé, liszt, szappan maximális ára. — Haditermény. — Vas- és szénbizottság. — Tizenegy órai zárása a mulatóhelyeknek. — Pro Transsylvania! — Rekvirálás. — Demokrata blokk. — Kenyérjegy. Behívók. — Új sorozás. — Segítsünk a hadiárványon! — Hangverseny a Vigadóban. — A hadikölcsön eredménye... Ágnes szeme révedezve olvasta a nagy címbetűket, de nem tudta, hogy ezek a szavak mit jelentenek. A szíve dobogott és a plakátok mögött egy szép, borotvált arcot látott, csillogó szemeket, reszkető fehér két kezét, amely feléje nyúlik és megkondul egy csengő organum: szeretem magát, az életem a magáé, kérem, ne tagadja meg, ne féljen... — és majdnem rálépett egy rongyokba pólyált asszonyra, aki a kis gyermekét szoptatta az utcán... vigyázzon, nem látja, hogy gyerek van a lába alatt, vaksi, kifestett cifra páva!... és egy öregasszony durván oldalbalökte a megrémült Ágnest...

El innen, el! — gondolta rémülettel és lesietett a Kossuth Lajos-utcán.

A Ferenciek templomából világosság áradt. Ágnesnek egyszerre gyötrő fájdalommal jutott az eszébe, hogy nagypéntek van ma. Nagypéntek... és ő nem is gondolt erre. Igaz, hogy most mindennap nagy-

péntek — vigasztalta magát az első pillanatban, de rögtön el is szégyelte ezt a banalitást... Eszébe jutott, hogy eddig minden évben ő vitte ilyenkor Istvánt, Klárikát és Pétert a Megfeszített koporsójához... és ma... háború, háború... hát az emberből még a Megváltó emlékét is kimossa a háború szennyesen hömpölygő véráradata?

Bemenekült a templomba, ahol egy szerzetes épen szentbeszédet mondott. Ágnes csak egyes mondatokat hallott.

— Nem szólnak a harangok; az egész világ halálos csendben várja a megváltó pillanatot; megnémult a föld a rémülettől; közeleg az óra, amelyen az embernek fia a bűnösök kezébe adatik. Imádkozzatok és virrasszatok, hogy kísértetbe ne essetek, mert jöllehet a lélek kész, de a test erőtlen, ezt mondta az Úr a Getszemanekertben és könyörgött az ő Atyjának, hogy ha lehetséges, muljék el tőle a keserű pohár... A lélek kész, de a test erőtlen...

Ágnesnek megdobbant a szíve. A lélek kész, de a test erőtlen. Igaz. Nem az erő, hanem a gyengeség vonszolja sáros útján a szegény, szerencsétlen testet... A lélek kész... de az embernek teste is van és a test, mint egy leejtett kő, tehetetlenül zuhan a magasból a mélybe.

Sírva fakadt, mert érezte, hogy ő is így hullik, zuhan a magasból a mélybe.

A pap szava újra kicsendült és Ágnes félöntudattal dolgozta fel agyában a szavaknak rávonatkozó tragikus aktuálisát:

— A lélek tiszta és magasztos és tele van jóra való hajlandósággal, de a test lehúzza őt a föld sarába... A koncepció a fellegek közé emeli az embert, de az élet lerángatja őt a csúszó-mászó állatok közé... A szándék szent és magasztos és a világtörténet megborzasztja az embert a vér és könny patakzásával... A pokol országútja jószándékkal van kikövezve és az emberiség virrasztani és imádkozni akar, de amikor a Mester visszatér, aludva talál minket, mert megnehezdednek a mi szemeink... Péter kardot ránt a Megváltó védelmében, de háromszor tagadta meg őt, mire a kakas kétszer szól: nem is ismerem azt az embert. A lélek kész, de a test erőtlen...

Ágnes hangosan zokogott. Azon sírt, hogy ő, hiába minden, ő már nem tud megállni a zuhanás felén.

A szentbeszéd végét már csak beitta a füle, a szavak értelmetlenül zsongtak keresztül a lelkén.

— Mankót kell a hónunk alá kapni, mankót, amelyet az Úr erejéből vágunk. Nem elég, hogy szemünket az Égre függesszük és nem elég, hogy csak azt mondjuk: Uram! Uram! Mert ezalatt jönnek, learatják vetéseinket és elpusztítják gyümölcsös kertjeinket és országunkat ellepi az idegen csöcselék botokkal és fustélyokkal... Idegen erkölcsök, idegen szokások, idegen észjárás és idegen érzelmek ütik fel tanyájukat a mi megszentelt földünkön, ha elalszunk és megnehezdednek a mi szemeink. És egyszer csak eljön a nap, amelyen már nem is ismerünk magunkra. És ha azt mondják nekünk: Bizony, te is

közülünk való vagy, hiszen a beszéded is elárul téged — átkozódní és esküdözni kezdünk, hogy : nem ismerjük azt az embert. Mert a lélek kész, de a test erőtlén.

A templomban sokan sírtak és nyögtek fájdalmukban.

Ágnesnek eszébe jutottak Klementin szavai a háború asszonyáról, akit szabaddá tett a háború, de lesúlyesztette a sehonnaiak, az utcasarki szabadosok s az alkalom martirjai közé.

— Istenem, most tégy csodát velem! — jajdult töl keserves hitetlenséggel és kivonszolta magát az Úr hajlékából.

És ment a királyi bérpalota felé.

Surányi Miklós.

(Folytatása következik.)

PARANCSOLJ, FENSÉG!

*Családi Szentély templomában ülsz,
az ártatlanság tiszta trónusán
s aranyként szórod mosolyodat, Gyermekek!*

*Kint dül a harc kenyérért, hatalomért,
zavaros árvizek futnak el ablakod alatt,
az Élet pajkos kamasz-kezével
trágár ábrákat rajzol a falakra:
te nem tudsz róla semmit.*

*Apád, anyád a küszöbön lemossa
az izzadságot és a vért kezéről
s úgy hozza néked az árvizekből kifogott virágot
s a kiverekedett kenyeret, kálácsof,
mint hogyha úgy nőtt volna kint a templomkertben...*

*Apád, anyád hozzám hozott nyaralni.
Fenség, ne vedd ezt cifra hízelgésnek:
nem térdeltem még földi úr előtt,
nem tömjéneztem királyok kegyét,
nem térdepeltem még a Nő előtt,
nem térdepeltem Pénzisten előtt,
— fájdalmaik íján ellőtt nyíl vagyok
s így repülök az Istenség felé...
Fenség, most kis vargabetűl csinálók
ím, könnyű térdel hódolok neked...*

*«Mécs lácsi még!» Igen, Fenség, parancsolj!
Ostort fontam. Faraglam karikához botokat.*